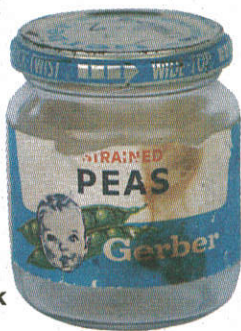

OČE BOEINGA 747 IN DRUGI NAŠI IZUMITELJI V ZDA

S Slovenci greš v vesolje in v žep

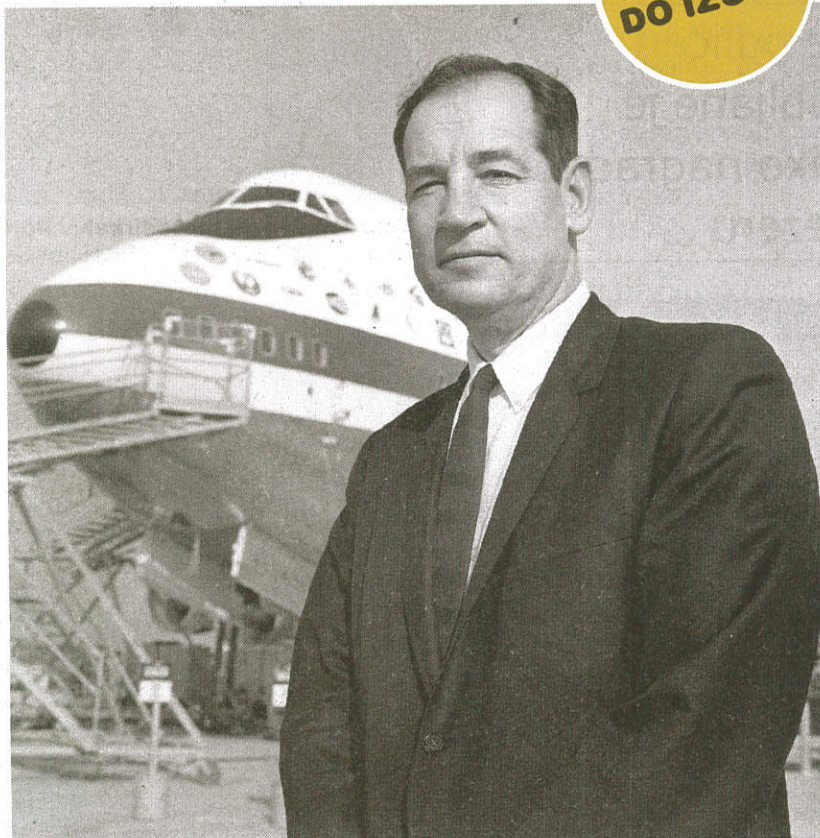
V knjigi profesorja Edija Gobca je opisanih sto ameriških izumiteljev slovenskih korenin

Prvo in najbolj znano ameriško otroško hrano znamke Gerber je leta 1927 začel proizvajati ameriški Slovenec Daniel Frank Gerber.

Špela Kek

»V Ameriki pravijo, da ne moreš primerjati pomaranč in jabolok, stari Rimljani pa so svarili pred ocenjevanjem okusov z reko De gustibus non est disputandum,« je na vprašanje o tem, kateri dosežek ameriških znanstvenikov slovenskega porekla je najpomembnejši, odgovoril profesor **Edi Gobec**, zaslužni profesor kentske državne univerze v Ohiju, ravnatelj slovenskega ameriškega raziskovalnega središča v Clevelandu in avtor knjige Slovenski ameriški izumitelji in inovatorji, ki je izšla pri založbi Družina. »O pomenu slovensko-ameriških izumov in inovacij

Joseph Sutter, sin slovenskega priseljence, je znan kot oče boeinga 747.

bo najbrž vsak bralec razmišljal po svoje in prav je tako.« In bralec bo imel o čem razmišljati. Znanstveniki in inovatorji slovenskega porekla so bili v Združenih državah Amerike dejavni na številnih področjih – od avtomobilske, avtobusne, ladjedelniške, letalske in vesoljske industrije do izumov v računalništvu, kriogenični mikrovalovni, metalurški in tekstilni tehnologiji, zaslužni pa so tudi za pomembne dosežke v medicini in farmakologiji. Kljub temu o njihovih izumih v Sloveniji ne vemo prav veliko. Poleg astronautov sta še najbolj poznana oče boeinga 747 **Joseph Sutter** in izumitelj legendarnega kalkulatorja HP-35 **France Rode**.

Kalkulator, s katerim se je hvalil Nixon

»Le znanje je tisto, kar človeštvo potrebuje za razvoj,« je dejal Joseph Sutter pred skoraj desetimi leti ob svojem obisku Slovenije, ko je obiskal tudi slovensko tovarno letal Pipistrel. Leta 1921 rojeni sin slovenskega priseljence v Ameriko je slaven tudi v ZDA. Za njegov 90. rojstni dan je Boeing po njem poimenoval glavno inženirsko stavbo oddelka za komercialna letala. Njegov oče **Franc Suhadolc** je bil mesar, živeli so v Seattlu tik ob tovarni Boeing, zato ni čudno, da je bil Joseph že kot otrok navdušen nad letali. Pri Boeingu je bil zaposlen 67 let in je bil vodja skupine inženirjev, ki je zasnovala takrat naj-

večje potniško letalo. Če je bil Sutter potomec prve generacije priseljencev, je bil France Rode tisti, ki je z nekaj dolarji v žepu sredi šestdesetih let odšel v Ameriko. Tudi on je bil inženir, vodja skupine, ki je v Hewlett-Packardu izdelal prvi žepni kalkulator HP-35, ki ga je ameriški predsednik **Richard Nixon** leta 1972 vzel s seboj na Kitajsko kot dokaz visoke tehnološke razvitosti Amerike. Rode je pozneje sodeloval tudi pri pionirskem projektu navigacije GPS, ki se nam zdi danes popolnoma vsakdanja. Edi Gobec meni, da ni pravila, kje je več izumiteljev – v prvi ali drugi generaciji priseljencev, a se nekako zdi, da je več izumiteljev v drugi generaciji. Izjema so tisti, ki pridejo v Ameriko na študij in tam tudi ostanejo.

Astronavti in podpredsednica IBM

Profesor Gobec v knjigi naniza sto izumiteljev slovenskih korenin in med njimi je težko izbrati tistega, ki je najpomembnejši. Zdi se, da jih je veliko v vesoljski tehnologiji – pri tem ne mislimo le na astronaute **Ronalda Šego**, **Jerryja Kinnengerja** in **Sunito Williams**. »Slovenskih priseljencev in njihovih potomcev je v ZDA med 0,1 in 0,2 odstotka ameriškega prebivalstva. Ta neznatni slovenski drobec je dal Ameriki kar tri odstotke njenih zveznih senatorjev in približno enak delež aktivnih astronautov,« je zapisal profesor Edi Gobec.

Med pionirji vesoljske tehnologije je snovalec medcelinskih in vesoljskih raket **Franklin Puhek**, ki je izumil tudi usmerjevalni sistem raketoplanov mercury in o njegovi uporabi poučil astronauta **Johna Glenn**a, pozneje pa je sodeloval pri razvijanju medcelinskih raket tomahawk. Med vidnimi vesoljskimi inženirji je tudi **Edward Repič**, ki je sodeloval pri odpravi Apollo 11, zdaj pa z astronautom **Buzzom Aldrinom** išče najboljše rešitve za polet na Mars. Slovenske korenine ima še **Dušan Petrač**, strokovnjak za vesoljsko kriogeniko. **John Repar** je iznašel posebno odporno gumo za vesoljske polete, **Albert Volk** pa je kot uslužbenec družbe General Motors s sodelavcem izdelal kolesje

lunarne vozila, ki je pustilo odtise na Luni. **Saša Bajt** je priznana strokovnjakinja za raziskavo kometnega prahu.

Ko smo že pri ženskah – **Carol Kovač** je revija Forbes pred leti uvrstila na seznam petdesetih najvplivnejših žensk v ZDA. Bila je podpredsednica IBM, sicer pa je raziskovalka povezave med superračunalniki in medicino. Veliko priznanj je prejela tudi **Verna Grahek**, ekologinja, ki jo je revija National Geographic razglasila za rešiteljico Gornjega jezera, največjega ameriškega sladkovodnega jezera. Po njej so poimenovali tudi park.

Od čistilnih naprav do otroške hrane

Področij, na katerih so bili ali so uspešni znanstveniki slovenskih korenin, je nešteto. **Gordon Vehar** deluje na področju biomedicine in je pomembno prispeval k zdravljenju hemofilije, bolezni srca in raka ter ima več kot trideset patentov na področju biotehnologije, dvakrat pa je bil izbran za ameriškega izumitelja leta.

Mnogo prej, v prvi polovici 20. stoletja, se je v ZDA preselil **Miloš Kroft**, ki je pravo malo revolucijo sprožil v papirniški industriji, saj je iznašel način čiščenja in recikliranja vode v papirni industriji, ki se trenutno uporablja v 77 državah. V Ameriki in Kanadi se vsak dan več milijonov ljudi vozi z avtobusi, ki jih je za General Motors načrtoval clevelandski Slovenec **Edvard Stokel**. Tržaški Slovenec dr. **Hilarij Rolih** je načrtoval trajekte, ki dan za dnev prevažajo tisoče potnikov v New Yorku. Med v Ameriki zelo znane podjetnike in izumitelje sodi tudi **Daniel Frank Gerber**. Leta 1927 je začel proizvajati pasirano otroško hrano, v najboljših časih je imel 83-odstotni delež na ameriškem trgu. Njegovo otroško hrano še vedno proizvajajo, le da je zdaj podjetje del korporacije Nestle. To je le nekaj izumiteljev, ki so opisani v knjigi. »Slovenska iznajdljivost in ustvarjalnost sta pustili neizbrisni pečat napredka ne le v Ameriki, ampak po vsem svetu,« je prepričan profesor Edi Gobec. ■

LETOŠNJI SKLEP JE AKTIVIRATI SKLEPE!

Gibanje je za vse izjemnega pomena. Ohranja nas v kondiciji in tako smo lažje kos vsakodnevnim obveznostim; še posebej se nam obrestuje v zrejših letih. Težava nastane, če nas sklepi opominjajo, da je vsak naslednji korak težak in najslabše je, če se zasedimo. Sklenimo, da bo gibanje naš način življenja in aktivirati sklepe – Kolagenflex iz Medexa je pri tem v veliko pomoč!

Kolagen je ena naših najpomembnejših beljakovin

Kolagen v našem telesu predstavlja kar 30 % vseh beljakovin. Nahaja se v kosteh, kitah in hrustancu, kjer tvori kar 95 odstotkov celotnega sklepnega hrustanca. Prav kolagen omogoča vezem in hrustancu čvrstost in elastičnost. A ti telesni deli, ki skrbijo za številne aktivnosti in nosijo velik del telesne teže, so podvrženi stalni obrabi, njihova obnova pa je zaradi slabe prekrvavljenosti počasna. Dodatno se upočasnjuje, ko telo ni več zmožno tvoriti zadostnih količin kolagena. Pri 65 letih telo tvori celo manj kot polovico kolagena kot v dvajsetih letih.

Vitamin C in kolagen za sklepni hrustanec

Da bi telesu pomagali na varen in naraven način obnavljati kolagenska vlakna v sklepnem hrustancu, pojejte čim več hrane, bogate z vitaminom C, saj ta vitamin v telesu pomembno vpliva na nastanek novega kolagena. Ker je kolagen beljakovina, bodo za njegovo tvorbo koristni tudi gradniki v obliki zaužitih beljakovin. Te lahko svojemu telesu zagotovite s prehranskim dopolnilom Kolagenflex iz Medexa, ki spodbudi telo k tvorbi lastnega kolagena in pripomore k obnovi sklepnega hrustanca.

Za lahkotnost gibanja

Kolagenflex iz Medexa vsebuje kolagen FORTIGEL®, patentirano obliko kolagena, katerega molekule vsebujejo velik delež aminokislin, ki so gradniki sklepnega hrustanca. Zahvaljujoč dodanemu vitaminu C pa ima vlogo pri normalnem delovanju hrustanca in kosti. Kolagenflex je priporočeno uživati vsaj od 2 do 3 mesece; prve pozitivne učinke pa običajno lahko opazimo že po dveh tednih uporabe. Kolagenflex je popolnoma naraven, ne vsebuje glutena, maščob, purina niti holesterola.

www.medex.si

